

Si els museus parlaren...

per JORGE WAGENSBERG

Un museu és una forma de coneixement en si mateix, com ho és la ciència o l'art. Comparem aquestes tres formes de coneixement entre si. Cadascuna té el seu mètode, el seu contingut i el seu llenguatge. El contingut de la ciència és la realitat mateixa, directament. El seu mètode és, qualsevulla que sigui objectiu, intel·ligible i dialèctic. I el seu llenguatge és la matemàtica més idònia, potent i afinada. El contingut de l'art també és la realitat, però no directament sinó a través d'una experiència humana. El mètode de l'art és el no-mètode o, si es vol, el mètode que decideixi l'artista. La ciència comprèn la realitat amb la màxima independència possible tant de l'observador com de l'observat. L'art fa el mateix, però amb la màxima dependència de la condició humana. La ciència evoluciona i es revoluciona quan guanya comprensió. El contingut canvia, el llenguatge s'adapta, però el mètode persisteix. L'art funciona d'una altra manera perquè per a evolucionar i revolucionar no necessita canviar de tema sinó, sobretot, inventar un nou llenguatge. I els museus? Avui se'n poden trobar amb continguts molt amplis i diversos, com els d'art o de ciència, i de continguts molt específics, com el del vi, el de la publicitat o el de la joguina. No obstant això hi ha un fet que crida molt l'atenció en aquesta triple comparació entre museologia, art i ciència. El llenguatge científic no és mai més senzill ni més sofisticat del que és necessari. Per comptar cromosomes hi ha prou amb els nombres naturals; per resoldre un triangle, amb els naturals no hi ha prou i es requereix nombres reals, i per a sortir-se'n en física quàntica no hi ha prou amb els reals i cal introduir-hi els complexos. En l'art, però, predomina el llenguatge encara que es torni una vegada i una altra sobre els mateixos temes. És el que separa un lleó rupestre d'un lleó assiri, d'un lleó de Delacroix o d'un lleó cubista. Una vegada més: en ciència el contingut estira del llenguatge, mentre que en art és el llenguatge el que estira del contingut. Són dues maneres de parlar per a dues maneres de conèixer. Així parla la ciència, així parla l'art, però com parlen els museus?

La hipòtesi de treball més general és que els museus no necessiten inventar un llenguatge especial perquè els seus continguts ja en tenen un. Si són d'art, llavors que passi el particular llenguatge de l'artista, de manera que el museògraf fa poc més que il·luminar, ordenar

Diego Wagensberg. *Lull*, 2006. Oli sobre tela, 22×33 cm. Obra realitzada pel petit Diego quan tenia quatre anys.

«En ciència el contingut estira del llenguatge, mentre que en art és el llenguatge el que estira del contingut»

o afegir informació. És una opció, per descomptat, però no és pas l'única. Un fet semblant succeeix amb els museus de ciència. Fins fa ben poc el seu llenguatge ha estat, senzillament, el mateix que usen els científics. També és una opció raonable encara que pot conduir a la tautologia. Quantes vegades veiem en una vitrina un objecte, diguem-ne una cullera, descansant al costat d'una etiqueta que aclareix *cullera*? Una altra opció consisteix a ampliar digitalment la realitat amb qualsevol història, amb la Viquipèdia sencera o amb qualsevol classe d'audiovisual o simulació. Res en contra, sempre que el digital no desplaci la realitat. Una pantalla que reemplaça la realitat és una confessió pública d'incompetència museogràfica (!). La tecnologia caduca tard o d'hora, la realitat no caduca mai (!!).

Però el llenguatge propi dels museus de ciència ha començat a despertar. Les seves paraules *museogràfiques* són: peça original (1), fenomen real (2) i metàfora museogràfica (3), on aquesta darrera és un tros de realitat capaç de fer visible una altra realitat en principi invisible als nostres sentits. Combinant aquests tres elements es construeix un llenguatge propi dels museus i amb el qual es pot narrar des d'una història d'àtoms a una història de galàxies. Potser servirà també perquè parlin els museus d'art i, sobretot, perquè parli un hipotètic museu dedicat a una fusió entre la ciència i l'art. ☺

Jorge Wagensberg. Professor del Departament de Física Fonamental de la Universitat de Barcelona.